

ОРГАНІЗАЦІЯ СКЛАДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ФОРМ СУМІСНОЇ ВИРОБНИЧОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Демидова О. С., к. е. н., доцент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

У статті розглядаються трансформаційні процеси у корпоративному секторі економіки. Розглянуто фактори, що впливають на напрям розвитку корпорацій. Запропоновано шляхи оздоровлення та стабілізації вітчизняної економіки.

Ключові слова: Інтеграція, трансформаційні процеси, інноваційні фактори, злиття, поглинання, конкурентоспроможність, корпоративне управління.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарської діяльності характеризуються зростанням процесів глобалізації економіки, загостренням конкурентної боротьби на товарних ринках, прискоренням інноваційних процесів розвитку техніки і технології.

Дужеважливим напрямком досягнення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в цих умовах стає організація складних інтеграційних форм сумісної виробничо-господарської діяльності (переважно корпоративних об'єднань), які призначені забезпечити стійкі конкурентні переваги учасників інтеграційних процесів на основі консолідації виробничих активів, збутових можливостей, інвестиційних ресурсів, інноваційного потенціалу та інш.

Аналіз публікацій. Цій проблемі в різних аспектах присвячено проці ряду видатних вчених-економістів і практиків [1-10]. Зокрема це механізми формування і функціонування інтегрованих структур бізнесу, виробничих систем [1; 4; 7]; проблеми взаємодії та трансформації підприємств під впливом інноваційних факторів [10], безперервний процес укрупнення підприємств шляхом інтеграції, злиття, поглинання та інш. [6]; стратегії управління виробництвом в корпоративних структурах власності [9]. Аналіз і узагальнення публікацій за даною проблематикою дозволяє зробити висновок про те, що існуючі методичні підходи до питання стратегії управління корпоративних структур недостатньо розроблені як в науковому, так і організаційно-практичному аспектах, наприклад, питання формування механізму корпоративного управління.

Метою статті є виокремлення значущих факторів, що впливають на організацію та розвиток інтеграційних форм сумісної виробничо-господарської діяльності, для забезпечення їх стійкого функціонування, визначення механізму корпоративного управління.

Виклад основного матеріалу. Трансформаційні процеси у формі реорганізації корпорацій охоплюють широкий арсенал інституціональних процесів у корпоративному секторі економіки країни. Реорганізація як економічна категорія характеризує процес перетворення, перебудови

організаційної структури і системи управління підприємством (корпорацією, фірмою) з метою збереження його основних засобів і виробничого потенціалу. На сьогодні доцільність реорганізації корпорації у вигляді злиття, поглинання, об'єднання тощо підприємств не має однозначної оцінки [5]. З одного боку, це позитивний результат проявів ринкової дисципліни, коли конкуренція на ринку може забезпечувати перехід однієї корпорації до іншої, що реалізує більш ефективну стратегію розвитку. З іншого боку, як показує світовий і вітчизняний досвід, реорганізація підприємств нерідко відбувається з метою завоювання монопольних позицій на ринку. Мотивацією трансформаційних процесів у корпоративному секторі економіки можуть стати необхідність концентрації виробництва, додаткові можливості забезпечення конкурентних переваг, використання потенціалу довгострокових ділових відносин, скорочення витрат на виробництво та реалізацію продукції, підвищення ліквідності фондового ринку.

Важливим мотивом укрупнення підприємств вважається також досягнення синергетичного ефекту, який проявляється у перевищенні капіталізації об'єднаної компанії порівняно з сумою капіталізації підприємств до їх об'єднання, у диверсифікації бізнесу шляхом виробництва нової продукції [3]. У результаті реорганізації підприємств створюються потужні науково-виробничі комплекси, великі промислово-фінансові системи, які порівняно з окремими корпораціями мають цілий ряд переваг. До них слід віднести, насамперед, зниження трансакційних витрат на маркетингових і торговельних операціях, витратах на НДДКР, транспортних витратах, на забезпеченні єдиної інноваційної та інвестиційної політики, що підвищує мобільність і динамічність реалізації інноваційних процесів. Великі корпоративні структури мають можливість забезпечити вищий рівень маркетинг-менеджменту при відносному зменшенні витрат на ці заходи, поліпшити маневрування фінансовими та інноваційними ресурсами, збільшити тиражування нововведень серед підприємств корпоративної структури для зниження трансакційних витрат.

Світовий досвід показує, що реорганізація підприємств та об'єднання їх у великі промислово-фінансові корпорації істотно скорочують трансакційні витрати і витрати на конкурентну боротьбу, а також підвищують передбачуваність динаміки цін. Цей аспект відіграє свою роль і в інтеграційних процесах в Україні, що привело до появи цілого ряду великих корпорацій, які диверсифікували свою виробничу діяльність у межах однієї структури.

Структура корпоративної власності націлена на збереження компанією своєї частки внутрішнього або зовнішнього ринку, тривалість циклу оновлення виробничих потужностей, конкурентоспроможність кінцевої продукції, мінімізацію загальнокорпоративних витрат і здатність забезпечити споживачам хоча б якусь економію.

Нині корпоративна форма власності превалює над приватною. Вона хоч і зберігається, але вже не може впливати вирішальним чином на хід і стан соціально-економічного прогресу індустріально розвинених країн. Яким би не був рух приватного капіталу, він віднині не може підірвати панівні позиції корпоративної системи. Сьогодні швидкість відтворення сукупного

корпоративного капіталу є більш значущою, ніж цикл кругообороту розрізнених приватних капіталів.

В умовах корпоративної власності колишні галузеві підприємства стають підрозділами багатогалузевої корпорації та постачають продукцію для її власних потреб. У зв'язку з тим, що структура власності та корпоративний контроль визначають моделі довгострокового розвитку підприємства, компанії обирають напрям кредитної та інвестиційної політики залежно від рівня концентрації акціонерного капіталу в руках мажоритарних власників [2]. Як правило, підприємства із середнім рівнем консолідації майнових відносин (у діапазоні 10-30%) характеризуються відносно невисоким рівнем заборгованості банкам, повільним темпом скорочення інвестицій порівняно з групами з вищою мірою концентрації власності, успішним виконанням планів щодо капіталовкладень. Підприємства з розпорошеною структурою власності мають найнижчу частку капіталовкладень, що фінансуються із зовнішніх джерел. У свою чергу, підприємства з висококонцентрованою структурою акціонерного капіталу мають найвищу частку капіталовкладень, зовнішнє фінансування яких забезпечується позаринковими методами за рахунок субсидій або пільгових кредитів.

Фактори, що впливають на напрями розвитку корпорацій, можна поділити на дві групи факторів (зовнішнього та внутрішнього впливу).

До факторів зовнішнього впливу слід віднести політичний клімат, суспільно-етичні норми і пріоритети, соціальну спрямованість суспільства, тиск різних соціально-економічних груп, законодавчо-правове поле, ресурсні аспекти, процеси роздержавлення підприємств, корпоратизацію, приватизацію, технологічний розвиток. До внутрішніх факторів, які визначають напрями розвитку корпорації, слід включити виробничий потенціал, фінансові ресурси, чисельність персоналу, структуру організації, систему управління, стратегію розвитку, тематичну (виробничу) спрямованість, спеціалізацію, види економічної діяльності, форми власності, норми поведінки керівництва, традиції, корпоративну культуру, етично-моральні принципи тощо. Стійкість корпорації забезпечується здатністю її внутрішньої структури, організаційних можливостей та стратегії розвитку до динамічної взаємодії із зовнішнім середовищем, а також своєчасним коригуванням цілей розвитку та змін функцій організації, тобто їх пристосуванням до ринкових умов, які постійно змінюються.

Останнім часом в Україні корпоративні структури потерпають від рейдерства (від англ. Ride – раптове захоплення) – системи поглинання підприємств шляхом захоплення, насильницького злиття, купівлі акцій через підставну структуру, шляхом винесення спірного судового рішення з подальшим силовим захопленням підприємства. Рейдерству сприяють суди, силові структури та високопосадові чиновники, яким надзвичайно важко протидіяти [3]. Така ситуація не сприяє нормальному функціонуванню підприємств, а відтакі економіки в цілому.

Для того, щоб прийняті управлінські рішення були ефективними, необхідна наявність відповідного організаційно-економічного механізму

корпоративного управління. Спираючись на поняття "механізм управління підприємством", під механізмом корпоративного управління варто розуміти сукупність форм, структур, методів і засобів, об'єднаних спільністю поставлених цілей, за допомогою яких забезпечуються функціонування і розвиток соціально-економічної системи і здійснюється узгодження інтересів всіх учасників корпоративного управління. Подання механізму корпоративного управління у вигляді можливих комбінацій форм, структур, методів і засобів управління, тобто у вигляді самостійної системи, що складається з упорядкованого набору елементів, є основою застосування системного підходу до його формування.

У функціональному аспекті під корпоративним управлінням варто розуміти діяльність органів керування і контролю, тобто суб'єктів корпоративного управління, по виробленню (підготовці), прийняттю (затвердженню), виконанню (реалізації) і контролю (моніторингу) управлінських рішень [9]. У такому контексті найбільш важливим елементом корпоративного управління є управлінське рішення, що виступає (в певному розумінні) одним з видів інформаційних ресурсів, що забезпечують його ефективність. Інші ресурси (матеріальні, фінансові, трудові, нематеріальні активи) є похідними, оскільки без прийняття і реалізації управлінського рішення їхній рух (зміна стану) неможливий.

Сучасний стан розвитку корпоративного сектора в Україні свідчить про підвищення уваги до якості корпоративного управління. Безумовно, основною причиною підвищеної уваги є масштабність корпоративного сектора, що намічує за 11 років ринкового реформування до 35,1 тис. акціонерних товариств, серед яких понад 12 тис. відкритих і майже 23 тис. закритих. Сформований шляхом директивного і поспішного реформування державних підприємств корпоративний сектор в Україні за формою корпоративної культури і поведінки не відповідає ринково орієнтованому змісту. Друга причина – досягнення високого ступеня свободи в реалізації інтеграційних процесів, формування зв'язаних економічними інтересами і власністю ланцюжків підприємств.

Виходячи з цього необхідне дослідження змісту сумісності підприємств і її різновидів у залежності від сукупності факторів, що характеризують конкретну ситуацію співробітництва підприємницьких структур у процесі їхнього кооперування та інтеграції.

Сумісність є своєрідним індикатором кооперативно-інтеграційної трансформації підприємств. Досліджуючи значення категорії "сумісність", її можна трактувати як здатність організаційних структур до функціонування в єдиній організаційно-правовій системі. Водночас зміст сумісності можливо прийняти як деякий показник, за допомогою якого можна визначати здатність підприємства до взаємодії з іншими суб'єктами, що господарюють найрізніших напрямках. Ними можуть бути різні проекти, починаючи від удосконалювання конструкцій виробів, що випускаються, застосовуваних технологій, і закінчуючи зміною фактичного стану підприємства шляхом вступу в нове організаційно-правове об'єднання. При цьому можуть

використовуватися різні ресурси в процесі кооперації чи інтеграції підприємств: інвестиційні, інноваційні та інші. Головною особливістю можна вважати неможливість реалізації визначеного проекту і використання деякої сукупності ресурсів без об'єднання зусиль групи суб'єктів господарювання в новій організаційно-правовій формі.

Висновки. Дослідження показують, що впровадження ефективної системи корпоративного управління дає пряму фінансову вигоду, поліпшує репутацію, позитивно впливає на фінансові показники, підвищує інвестиційні переваги, сприяє зниженню вартості капіталу і полегшує доступ на ринок капіталу.

Неефективність українського корпоративного законодавства, недостатність кваліфікованих кадрів, невідповідність внутрішніх документів суспільства кращій практиці корпоративного управління найчастіше розглядаються фахівцями як основні перешкоди до удосконалювання корпоративного керування. Можна стверджувати, що інституціонально-інтеграційні тенденції сьогодні привели до пошуку раціональних технологій інтеграційної взаємодії, впровадження стратегічного керування і бюджетування, створили передумови підвищення якості корпоративного керування. Тому шляхами оздоровлення та стабілізації вітчизняної економіки повинні стати посилення регуляторної функції систем державного та корпоративного управління, вдосконалення законодавчої бази у сфері корпоративного управління.

Література:

1. Горбатов В. М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса / В.М. Горбатов. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2006. – 592 с.
2. Долгопятова Т. Модели и механизмы корпоративного контроля в российской промышленности (опыт эмпирического исследования) / Т.Долгопятова // Вопросы экономики. – 2001. – № 5. – С. 46-60.
3. Ильяшенко М. Рейдерство в законе / М. Ильяшенко // Металл. – 2006. – № 8. – С. 12-14.
4. Кизим Н. А. /Н.А Кизим, В.М. Горбатов //Концентрация экономики и конкурентоспособность стран мира. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2005. – 216 с.
5. Полянский В.В. Комплексный подход к обоснованию сущности процесса реструктуризации предприятий / В.В Полянский//Проблемы повышения эффективности функционирования предприятий различных форм собственности. – Т. 3.– Донецьк, 2004. – С. 41-47.
6. Рудык Н. Б. Корпоративное слияние и поглощение: книга о пользе и вреде непрофильных активов. – / Н.Б. Рудык.- М.: Дело, 2005. – 224 с.
7. Филиппова С. В. Механизм формирования интегрированных производственных систем как инструмент превентивного управления трансформацией промышленного производства / С.В Филиппова // Економіка розвитку. – 2005. – № 2(34). – С. 42-45.

8. Федорович В.О. Конкурентные преимущества крупных интегрированных бизнес-структур / В.О. Федорович, Т.В. Бунтуш // Экономика и управление. – 2006. – № 1. – С. 30-38.

9. Храброва И. А. Корпоративное управление: вопросы интеграции. Аффелированные линии, организационное проектирование, интеграционная динамика/ И.А. Храброва. – М.: Издательский дом «Альпика», 2000. – 198 с.

10. Экономическая восприимчивость производства к научно-техническим инновациям / [Ю. Н. Бажал, В. П. Александрова, А. И. Пасхавер и др.; /отв. ред. Ю. Н. Бажал. – К. : Наук. думка, 1991. – 295 с.

Аннотация
ОРГАНИЗАЦИЯ СЛОЖНЫХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ФОРМ
СОВМЕСТНОЙ ПРОИЗВОДСТВЕННО-ХОЗЯЙСТВЕННОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИХ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

Демидова А.С., к. э. н., доцент

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

В статье рассматриваются трансформационные процессы в корпоративном секторе экономики. Рассмотрены факторы, влияющие на направление развития корпораций. Предложены пути оздоровления и стабилизации отечественной экономики.

Ключевые слова: интеграция, трансформационные процессы, инновационные факторы, слияние, поглощение, конкурентоспособность, корпоративное управление.

THE ORGANISATION OF DIFFICULT INTEGRATION FORMS OF THE
JOINT MAINTENANCE OF THEIR FUNCTIONING IS INDUSTRIAL-
ECONOMIC ACTIVITIES ALSO

Demidova A. S., PhD, the senior lecturer

V. N. Karazin Kharkiv National University

In article are considered transformation's processes in corporate sector of economy. The factors influencing a direction of development of corporations are considered. Ways of improvement and stabilisation of domestic economy are offered.

Key words: integration, transformation's processes, innovation factors, confluence, absorption, competitiveness, a corporate management.